

מנה בדרה

מסכת ברכות דף טז-כב

תשע"ב ראה פרשת

ראשית חכמה יראה ה' שכל טוב לכל עושיהם, ולא כתוב לעושים אלא רק לעושים לשמה, והעושה שלא לשמו נוח שלא נברא. רב היה אומר בעוה"ב אין אכילה ושתיה ופריה ורביה ומשא ומתן וקנאה ושנאה ותחרות, אלא צדיקין יושבים ועטרותיהם בראשיהם שכתוב ויחזו את האלוקים ויאכלו וישתו, ונשים זכותם גדולה שכתוב בנות בוטחות האזנה אמרתי, וזכות הנשים לעתיד לבא בשלחם את בניהם ובעליהם לבית המדרש ובחכותן להם שיחזרו משם. רבנן היו נפרדים מהישיבה של ר' אסי או ר' חנינא ואומרים, עולמך תראה בחייך ואחריתך לעוה"ב ותקוהך לדודי דורים לבך יהנה תבונותיך דבר חכמות ולשונך תרחיש רננות עפעפיך יישירו נגדך עיניך יאירו במאור תורה ופניך יזהירו כוזהר הרקיע שפתיך יביעו דעת וכליותך תעלונה מישרים, ופעמך ירצו לשמור דברי עתיק יומין, וכשנפרדו מהישיבה של ר' חסדא היו אומרים אלופינו מסובלים והפירוש אלופינו בתורה ומסובלים במצוות או אלופינו בתורה ומצוות ומסובלים ביסורים, אין פרץ שלא נהיה כדור שיצא אחיתופל ולא כסיעת שאול שיצא דואג משם ולא כאלישע שיצא גיחזי, ולא יהיה בן או תלמיד שמקדיח בתשמיך רברים. נאמר על הצדיקים שמעו אבירי לב שכל העולם מקבלים חלקם מה' בצדקה והם מקבלים בורע מן הדין, או שכל העולם ניוונים בזכותם והם אין להם כלום כמו שיצאה בת קול מהר חורב כל העולם ניוון בשביל חנינא בני והוא די לו בקב חרובים לשבוע שלם, ור' יהודה קרא אבירי לב לגויים שגרים ליד שיעורי הכלה ורואים כבוד ישראל ומעולם לא התגייר מהם אדם. ר"ע במשנה חושש ליוהרא בחתן ולענין מלאכה בערבי פסחים אומר ר"ע שיעשה עצמו כתי"ח ולא יעשה מלאכה ולא חשש ליוהרא, ור' יוחנן מחליף את שמות התנאים, ור' שישא מבאר שכאן רבנן לא חשו ליוהרא כי כל העולם קוראים והוא גם קורא, אך כשכולם עושים מלאכה והוא לא זה יוהרא, ור"ע סובר שכאן לא יתכן לחתן לכוון ואם קורא זה יוהרא אך אם אינו עושה מלאכה אין בזה יוהרא שהרואה אומר שאין לו מלאכה לעשות.

פרק מי שמתו

משנה מי שמתו לפניו קודם קבורה פטור מכל המצוות, נושאי המטה ומחליפיהם, אותם שלפני המטה, צורך בהם למטה פטורים ואילו שאחר המטה אף שצריכים להם אחי"כ חייבים וכולם פטורים מתפלה אחר קבורה אם יכולים לקרוא קודם שיגיעו לשורה יתחילו והעומדים בשורה הפנימיים פטורים והחיצוניים חייבים. **גמרא** כתוב בברייתא אפילו מת בחדר אחר פטור מכל המצוות ואף מברכות רק שלא יאכל בפני המת אלא בחדר אחר ואם אין לו, עושה מחיצה, או יחזיר פניו ואוכל בלי הסבה ואונן אסור בבשר ויין.

דף יח. בשבת אונן אוכל בשר ושותה יין ולת"ק פטור ממצוות עונה ולרשב"ג חייב במצוות עונה ומה שכתוב במשנה מוטל לפניו הוא לאו דוקא אלא מוטל עליו לקבורה הוא כמוטל לפניו כמו שאמר אברהם ואקברה מתי מלפני. ור' פפא מבאר בברייתא שרק בפניו ממש פטור מהכל. משמר המת אף שאינו מתו פטור, שני שומרים אחד קורא והשני שומר, לבן עזאי בספניה שניהם יכולים להתפלל בצד שאינו חושש שם לעכברים ותי"ק אסור גם בספניה שחושש לעכברים. מהלך בבית הקברות אסור בעשיית מצוות תוך ד' אמות של מתים, ועושה צורך המת פטור אף יותר מד' אמות. לא לתיק עצמות מת בשק על חמור ויורכב עליו שזה בזיון אך אם שומר עליהם מגויים לא לסטים מותר ומותר כך גם בסי"ת בשביל לשומרו, רואה מת ואינו מלווהו הוא לועג לרש ועל המלווה נאמר מלווה ה' חונן דל ומכבדו חונן אביון, ציציתיו של ר' יוחנן היו גלויות בבית הקברות אמר לו ר' חייא שזה לועג לרש שיאמרו מחר הם באים אלינו ועכשיו מבזים אותנו, הפסוק כי החיים יודעים שימותו נאמר על הצדיקים שנקראים חיים גם במותם וכן כתוב על בניו בן איש חי, רב פעלים מקבצא"ל, שריבה וקיבץ פעלים לתורה, והכה הארי ביום השלג, ששבר קרח לטבילת קרי, או שלמד מדרש ספרא בסתיו, והמתים אינם יודעים מאומה נאמר על רשעים שגם בחייהם נקראים מתים, וכן כתוב ואתה חלל רשע נשיא ישראל, וכן כתוב, על פי שני עדים יומת המת ורשע זה נחשב שמת קודם. בני ר' חייא אחר פטירתו שכחו תלמודם והתאמצו לזכור, ואמרו זה ליה האם יודע אבינו שבעירנו שכתוב יכבדו בניו ולא ידע, ומה שכתוב אך בשור עליו יכאב ר' יצחק מבאר פסוק זה על רימה שקשה למת כחמט לבשר של חי, וזה רק בצער עצמם אך לא צער של אחרים, וחסידי אחד שנתן לעני סלע בערב ראש השנה והקניטה אותו אשתו ולן בבית הקברות ושמע שתי רוחות של ריבות שאחת אומרת בואי נשמע למעלה מה הפרוענות שתהיה, ואמרה השניה איני יכולה שאני קבורה במחצלת קנים, והלכה השניה ואמרה ששמעה שהזורע ברביעה שניה של גשמים ילקה שדהו בשדפון, ואותו חסיד זרע מוקדם יותר ולא ניזוקה שדהו ושנה אחי"כ הלך שוב ושמע שמי שזורע מוקדם ילקה שדהו בברד, וכן עשה ולא ניזוק וחקרה אותו ואתה על כך וסיפר לה הכל ונקלעה למריבה עם האם של אותה ריבה הקניטתה על הצורה שנקברה בתה ושנה אחי"כ ביקש אותו חסיד לשמוע מה קרה והורח אמרה שדברים שאמננו בשמנו בעיני חכמים ורואים שהמתים כן יודעים, אך יתכן לומר שאדם שנפטר סיפר להם, ומהמעשה של זעירי שהיה כספו מופקד אצל אחת שמחה והלך לחצר מוות לדעת היכן הניחה מעותיו ואמר לו את המקום, וגם אמור לאמי שתשלח את מסרקי עם פלונית שתבא מחר אין להוכיח שהמתים יודעים שמה שמעו מהמלאך דומה שמקדים להכריז על הבאים, ואביו של שמואל שהיו מונחים אצלו מעות יתומים ונפטר, ואמרו על שמואל שאוכל מעות יתומים והלך שמואל לקרוא לאביו ואמר שהוא רוצה את אבא אמרו לו שיש עוד, עד שאמר אבוא דשמואל

דף ט"ז בפסוק כנחלים נטיו נסמך אהלים לנחלים ללמד כמו שנחלים מוציאים אדם מטומאה לטהרה כך אהלי בית המדרש מעלים האדם מכף חובה לכף זכות ר' אמי ור' אסי התעסקו להשיא אשה לר"א והוא הלך לשיעורו של ר' יוחנן ואמר שם תלמיד אחד שאם טועה בקרי"ש באמצע הפרק ואינו יודע היכן, חוזר לתחילת הפרק ואם הוא בין פרקים חוזר לפרק ראשון ואם עומד בוכתבם ואינו יודע איזה, חוזר לראשון ואם המשיך למען ירבו אומר ר' יוחנן שכנראה המשיך כהרגלו. **משנה** אומנים קוראים קרי"ש בראש אילן ונדבך אך אין מתפללים שם, חתן פטור מקרי"ש ביום חתונתו עד מוצ"ש ור"ג קרא קרי"ש ביום חתונתו ואמר שאינו רוצה לבטל כלל מעצמו עול מלכות שמים. **גמרא** אומן יכול להתפלל בראש תאנה או זית, ולא בשאר אילנות, ובעל הבית ירד אף מתאנה וזית, שאין דעתו מיושבת עליו, וקריאת שמע שצריך כוונה רק בפסוק ראשון אין צריך לרדת, ובפסוק ראשון אין לעשות מלאכה אך המשיך הקריאה יכול לעשות כשעוסק במלאכה. פועל אצל בעל הבית יכול לקרוא קרי"ש בברכותיה, ומבדק על הפת לפניו ולאחריה, ומתפללים שמונה עשרה ללא חזרת השי"ע ונשיאת כפים וכל זה בפועלים שעושים עבור שכן סעודה, אך אם מקבלים שכר מתפללים מעין שמונה עשרה ובברכת המזון מחברים ברכת הארץ עם ברכת בונה ירושלים, ואם בעל הבית אוכל עמם מברכים כרגיל. מהפסוק בלכתך בדרך לומדים שחתן פטור שדוקא בהליכה שלו חייב אך בהליכה של מצוה פטור וכונס אלמנה שאינו טרוד במחשבת בתוליו חייב, וטבעה ספינתו אינו שונה מאבל שחייב בקרי"ש למרות צערו, כיון שאינו טרדה של מצוה. **משנה** ר"ע התרחץ בהיותו אונן על מיתת אשתו אף שאונן אסור ברחיצה אך לאסטיטס מותר. ר"ע קיבל תנחומין על עבדו אף שאין מקבלים תנחומים על עבד, שעבדו טבי הוא עבד כשר. לת"ק חתן יכול לקרוא אם רוצה ולר"ג לא כל הרוצה, יכול לעשות כך. **גמרא** ר"ג מקל באיטטיס באיטונות לילה שהיה דרבנן. כשמתה שפחתו של ר"א ראה שהגיעו תלמידיו לנחמו, והלך מפניהם והלכו אחריו ואמר להם שאינם מבניי רמזים ברורים שאין עומדים בשורה על עבדים ולא ברכת אבלים ולא תנחומים אלא אומרים עליהם כמו שאר הפסד ממון המקום ימלא חסרונו, ולר' יוסי על עבד כשר אומרים הוי איש טוב ואנמן ונהנה מיגיעו אמרו לו שלא הניח חסדו על כשרים. רק לאברהם יצחק ויעקב קוראים אבות וכן רק לשרה רבקה רחל ולא קוראים אמהות שרק הם חשובים. הפסוק כן אברכך בחיי מדבר על קרי"ש בשמן אשא כפי מדבר על תפילה והעושה כן נאמר עליו, כמו חלב ודשן תשבע נפשי וזוכה לבי עולמות שכתוב ושפתי רננות יהלל פי. ר"א אחר תפלתו היה אומר יהי"ר שתשכן בפורנו אהבה אחוה ושלום ורעות ותרבה וגבולינו בתלמידים ותצליח סופינו אחרית ותקוה ותשים חלקנו בגן עדן ותקנו בחבר טוב, ויצר טוב בעולמך, ונמצא יחול לבנו ליראה את שמך ותבא לפניך קורת נפשנו לטובה ר' יוחנן אמר אחר תפלתו יהי"ר מלפניך שתצאן בבשתינו ותבטיס ברעותינו ותתלבש ברחמיך ותתכסה בעוץ, ותתעקץ בחסידותך ותבא לפניך מדת טובך ונענותותך. ר' זירא היה אומר אחר תפלתו, יהי"ר מלפניך שלא נחטא ולא נבוש ונכלם מאבותינו, ר' חייא אמר שתהא תורתך אומנותינו ואל ידוע לבנינו ולא יחשכו עינינו, רב היה אומר שתתן לנו חיים ארוכים חיים של שלום טובה וברכה ופרנסה, חיים של חילוף עצמות חיים שיש בהם ריאת אלהים ואין בהם בושה וכלימה, ר' עמרם ור' חייא, חיים שתהא בנו אהבה תורה ויראת שמים חיים שתמלא לנו משאלות לבנינו לטובה, רבי היה אומר יהי"ר שתצילנו מעזי פנים ומעוות פנים מאדם רע ופגע רע, מיצר רע מחבר רע ומשטן המשחית ומדין קשה ובעל דין קשה בין שהוא בן ברית ובין שאינו בן ברית, למרות שהיו על רבי שומרים מהמלכות. ר' ספרא היה אומר יהי"ר שתשים שלום בפמליא של מעלה ומטה ובין התלמידים בין עוסקים לשמה ובין שאין עוסקים לשמה, ויהי"ר שכולם יעסקו לשמה.

דף י"ז ר' אלכסנדר אחר תפלתו אמר רבון העולמים גלוי לפניך שרצונו לעשות רצונך רק שאור בעסה ושעבוד מלכויות מעכב יהי"ר שתצלנו מידם ונשוב לעשות חוקי רצונך בלב שלם. רבא היה אומר אלוהי עד שלא נוצרתי איני כדאי ועכשיו שנוצרתי כאילו לא נוצרתי עפר אני בחיי ומותי ואני לפניך ככלל מלא בבושה וכלימה. יהי"ר מלא אחטא עוד ומה שחטאתי מרק ברחמים ובלא יסורים רעים, וזהו וידוי ר' המנונא ביו"כ, מר בר רבינא החה אומר אלוהי נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה ולמקללי נפשי תדום, פתח לבי בתורתך ומצוותיך תרדוף נפשי ותצילני מפגע רע מיצר רע ואלק רעה וכל רעות המתרגשות לבא לעולם והחושבים עלי רעה מהרה הפר עצמתם וקלעו מחשבתם, יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי, רב ששת היה אומר אחר תענית גלוי לפניך שבזמן ביהמ"ק הקברנות היו מכפרים ויהי"ר שחלבי דמי שהתמטטו בתענית יהיו כקרנן על המזבח ותרגני. ר' יוחנן היה אומר כשסיים ספר איוב סוף אדם למות סוף בהמה לשחיטה הכל עומדים למות ואשרי מי שגדל ועמל בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו וגדל בשם טוב ועליו נאמר טוב שם משמן טוב ויום המוות מיום הולדו. ר"מ גריל לומר גמור בכל לבבך ונפשך לדעת דרכי ולשקוד על דלתי תרצני נצור תורתי בלבך ונגד עינך תהיה יראתי שמור פיך מכל חטא, וטהר וקדש עצמך מכל אשמה ועוון ואהיה עמך בכל מקום. רבנן דיבנה היו רגילים לומר אני בדיה וכן חברי אני עבד בעיר והוא בשדה אני משכים למלאכתי וכן הוא והוא לא מתגדר במלאכתי וכן אני לא ממלאכתי ואחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שלבו לשמים, אביי היה אומר שיהא אדם ערום ביראה מענה רך ישיב חמה ומרבה שלום עם רעיו וקרוביו וכל אדם ואפילו נכרי כדי שיהא אהוב למעלה ותחמד למטה ומקובל על הבריות. מעולם לא הקדים אדם שלום לרבי"ז ואף נכרי בשוק. רבא היה אומר תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שאדם לא ילמד ויבעט באביו ואמו ורבו ובמי שגדול ממנו שכתוב

